

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlastnik i tisak „Pučka Tiskara“

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta

GODINA II.

ŠIBENIK, 30. kolovoza 1912.

BROJ 37.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak. Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8. Plativo i tuživo u Šibeniku.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlastnik i tisak „Pučka Tiskara“
D.r V. Iljadica i drugovi — Šibenik.
Odgovorni urednik: IVAN SLAVICA.

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. Plaća se sve unaprijed.

Iza rešetaka.

Iza rešetaka zagrebačke tamnice buktu plamen u čistom srecu mladenačkom, blista ponos iz oka i iz vedrog čela mladih karakternih „zlotvora“ i pametnih „ludjaka“. Silničkom rukom nečuveno-podlog barbarskog teutonsko-mongolskog sistema prikovana omladina naša, previja se iza rešetaka od boli i tuge — ne iz kajanja i straha, nego iz žarke ljubavi prama zarobljenoj rodnoj zemlji, kojoj mladi sužnji ne mogu da priteku u pomoć, za koju ne mogu da se opet i ponovno žrtvuju.

Kroz te rešetke prodire svijetlo slobode i narodnog jedinstva i dopire do nas vapaj ogorčene omladine, sve samih petnaestogodišnjih dječaka, što padose žrtvom štreberstva i špijunstva, jer ne htjedose da puzе pred onim, koji je zvjerski satrò slobodu domovine njihove; jer smatrahu dužnošću svojom, da se kò divlja zvjerad dadu pozatvarati po krletkama, kad im i tako od domovine stvoriše prostu krletku.

Kakve li se sve misli ne moraju vrzati po onom čilom, svježem mozgu, inteligentnog mladog Cezarca, i njegovih kolega; kakve li refleksije i crne grozne slike ne niču iz one plamene mladenačke fantazije; što li sve ne mora osjećati sada omladina naša, zatvorena u tamnoj krletci?

Tlapi mi se da čujem jednoga od njih, kako iz krletke zove slobodne drugove svoje i očajno uzdiše:

„Javljam vam se iza bijelih rešetaka, što izgledaju kao okamenjeni kraljeznjaci. Deveti tjedan da sam ovdje — za ideju. Zbogom zборе, zbogom Banovino, zbogom Srbijo, zbogom Dalmacijo, zbogom organizaciju! Ja sam sad zaresetkani zločinac, obični sukrivac umorstva, jer juristička gospoda ne pitaju za karakter, za moral, za poštenje, za ideju, za naciju i slobodu; pitaju za džep, za želudac... za Cuvaja, ... za društvenu osvetu bez poštenog društva, jer sami sačinjavaju najogavnije, najbestijalnije, najnepoštenije društvo u velikoj rešetci, što se zove Hrvatska... Ja sam sada broj... ja sam sada isključeni, drski element, proskribiran... za Mitrovicu, a doskora ću biti kancelarijski besplatni pisar uz plaću: naime dva sata šetnje na dan i to je prvi i posljednji avancement, što ga je postigla omladina u to blaženo vrijeme, koje će u historiji imati naziv: rugoba, ... hrvatska ljeta gospodnjega 1912...“

Radi li omladina vani? Za boga molim vas ne sustanite! To je kriza našeg pokreta i sad — napred ili natrag? — Napred! Državni odvjetnik tuži... upravo nas naprednjake zbog atentata. Pa dobro! Znak da smo doista najopasniji. Ovo je najkrasnija svjedodžba, što nam je jedno — premda preglupo, jer austro-magjarsko c. k. odvjetništvo — moglo da dađe. Naravno da će... slijediti progoni, ali to samo izaziva borbu...“

Ja sam izgubljen za pokret... vi ste na slobodi... i ja sam se uvijek uzdao u vas, uzdam se i sada. Jugoslavija je peč, lomača što buktu, a oganj smo mi. I mi treba da gorimo što jače, što jače. Ne fraziram, jer čestitka od 5 godina ne djeluje tako na mene, da bih varao sam sebe, već to mislim čitavom svojom nutrinom, to govorim na usta jedanajstorice drugova, na usta Luke Jukića, koji je primoran da žrtvuje svoje moždane za ideju, koja je i vaša... Nadamo se da Cuvajeva kradja naše lične slobode... jer kad ima državni odvjetnik svoj kazneni zakon, treba da ga ima i omladina i to još teži, još inkvizitorskiji... Vjerujem u vas, koji ste na slobodi i ta vjera bit će jedini medikament, jedina utjeha, što nam je Hrvatska može pružiti, ne ova zagrebačka, kafanska, foteljska, štreberska, lumparska, kožarsko-ulička, već zdrava, jedra, jaka, burna... i naša Hrvatska...“

Mi ne smijemo biti napredni ljudi, mi moramo biti napredni divljaci... da budemo ljudi, koji teže k slobodi — u pravu... Radite! Radite! Radite!...“

Uvadjaju red!

S dozvolom državnog odvjetnika, te onih gori, koji mu befele podjeljuju i u strahu pred zapljenama, što nas eto kroz mjesec redovito gone, ograničit ćemo se ovaj put na par citata iz tuđih novina. Na taj način možemo barem — hvala došljednosti državne cenzure — reći i ono, što bi prama interpretiranju kaznenog zakona kod nas značilo: draženje, bunjenje, uvredu veličanstva, veleizdaju itd. Jer kod nas se ne samo cijeli sadržaj lista od prve do zadnje riječi („Naprednjak“ br. 34. — Izvanredno drugo izdanje) plijeni, nego nam plijene i to, kad rečemo na pr. da osjećati i misliti smijemo kako hoćemo i da nam niko to ne može zabraniti, a budući da tako glasi § 11. k. z., to je državni odvjetnik zaplijenio sadržaj jednog paragrafa na temelju drugog paragrafa. Plijene nam iste misli i osjećaje, pače i ono što ne mislimo, znadu nam zaplijeniti — radi uvrede veličanstva...“

Nego predjimo na stvar! „Sloboda“ donosi na uvodnom mjestu u cjelini prevod zanimivog članka o prilikama u Hrvatskoj iz jednog uvaženog njemačkog tjednika. Govori se tu — nakon uvoda iz Dantoeve „Božanske komedije“ — kako je pravdnost podloga moderne države i kako „mi ne živemo više u doba Pize — gdje vladaše osvjetljivi narod, nego u doba Zagreba, gdje vlada Cuvaj.“ Iznasla se zatim, kako je „U ime Njegova Veličanstva Kralja!“ slijedila osuda djaka u Zagrebu, i kako je jedan bio osuđen na smrt.

„Ali se vidi, da sve ide strogo po pravu i zakonu!...“ Danas trpe oči i majke za krivnju svoje djece... Oni plaču sada: Očevi iz boli i bjesnila, majke iz boli i tuge... Ona (majka) klima glavom, a bole je od plača zakrvavljene oči; ona ne razumije ovaj svijet, u kojem odrasli, iskusni, razboriti državniči tako vladaju, da se neodrasla djeca, djaci laćaju oružja, jer njima bijeda domovine oduzima svijest. Politika? Što je to? Ako ona donosi L. Jukiću smrt, a njenom dječaku 5 god. tamnice...“

Sa stisnutim pesnicama sjedi on (otac), ne govori ni riječi... Samo katkad promrmlje: „Ne, to je premnogo! Najprije otimlju naše male slobode i snage, a sada nam otimlju naše dječake! Kako dugo ćemo mi još ovo strpljivo podnositi?“...“

Oni, koji djecu u Hrvatskoj na ubojstvo tjeraju, da izbori dobro ispanu i da velika gospoda i političari od zvanja dalje vladati uzmognu...“

Do dana, dok i najstrpljiviji majka strpljivost ne izgubi i svaka svome sinu kaže:

„Ti imaš pravo! Premnogo je! Ajde onamo i učini kraj!“ Onda će biti bolje...“

Ovako i slično miluju nas sve skoro novine ove pole monarhije — svi nam daju pravo, pa i Nijemci: Beč osuđuje Peštu radi zlodjela, što se na nama počinjaju. Kao da kraljevski komesar Cuvaj nije poslan iz Beča, kao da politički progoni, i istrage i procesi protiv djaka „veleizdajnika“, neumorno apliciranje Bachove patente, zabrane skupština, redovite i nečuvane zapljene novina ne potječu iz Beča, kao da nam ne šalju odozgora kompanije detektiva, komesarčića itd.

I dok nas jedna pola države ovako žali i tješi, kò dobra baka dijete, što ga majka šiba, dok se Austrija zgraža nad strahovladom u Hrvatskoj, dotle Ugarska govori o „pacificiranju“ Hrvata.

„Poznam namjeru ministra predsjednika magjarskog“ — izjavio je nedavno novinarima ma-

gjarski zastupnik Heltay. — „On (Lukase) smatra da kr. komesaru Cuvaju treba dati vremena da pacificira Hrvatsku. Na momentalnu promjenu stanja u Hrvatskoj ne misli se podnipošto. Kr. komesaru treba dati vremena, da provede svoje djelo ukroćenja. Gosp. pl. Cuvaj je lukav i valjan čovjek, poslan u ovim teškim prilikama, da uvede red.“

I red se eto uvadja. Menažerija je dobila krotioca. Lavovi pod žviždukom bića postadoše krotki janjci. — U Hrvatskoj je mirno!

Klerikalizam.

VI.

Ni jedan vijek nije rodio tako velikim zlom, kao srednji, davši jezuitski red. Naš Preradović je pravom kazao da su jezuiti „crno sjeme Loylovo“, a jedan učenjak engleski nazvao ih je „najvećim zlom svih vjekova“. I nije rekao laž, jer kad se prolisa vaskolika povjesnica od njihova postanka pak do najnovijih vremena; kad se predje preko potoka krvi njihovom krivnjom prolivene; kad se uoči sve njihove spletke, zlorabe tajne ispovijedi, njihove zakulisne spletke, na kraljevskim dvorovima istom onda može čovjek da shvati svu težinu njihovih prefriganosti, sofistije i bezobrazluka. Da ironija bude krvavija okrstiše se imenom Onoga, koji nije poznao dvoličnosti, kome je riječ na jeziku tekla iz srca i koji nije ruke sklappao i molio se a u isto doba kipio iz mržnje i osvete proti inovjercima.

Ovaj red, obrazovan po balesnom Boyoli, poput crvene niti provlači se čitavim srednjim vijekom ostavljajući za sobom vonj krvi i zagušljiv miris namazane lomače. Treba pak imati na umu, da ovaj red pada u doba najveće raskalašenosti i razbludnosti rimskih papa i ne obzirujući se ni najmanje na to, stavlja uz poznata tri zavjeta i četvrti, naime: bezuvjetnu poslušnost prema papi. Premda ovome možemo i ondašnje i današnje jezuite smatrati plaćenim emisarima i agentima rimske kurije i za to, sva ona zla, sve one zločine i kažnjene i nekažnjene, koje su počinili jezuiti, djelomično su počinili i ondašnji pape i danas jeste počinjaju, jer valja znati, da jezuiti nijesu se bez rimskog pape ni maknuti smjeli, pače oni su oduvijek bili najbjesniji zagovaratelji papinske vlasti. Svemu ovome ima se pripisati upravo nemoralna politika Vatikana, koja je svaki jezuitski zločin znala da majstorski opravda. Jezuiti pak, čeljad prefrigana i u prevarluku rafinirana, uvidjeli su kako Rim šuti na sve njihove gadne čine, što ih počinjahu i izragjahu po svoj Europi bilo na kraljevskim dvorovima, bilo u crkvama, pak su se za to još gorljivije dali u službu rimskih papa, koji za onda bijahu uzorima nevaljala i raskalašena života. Za primjer ćemo samo spomenuti svetog oca (!) papu Siksta IV. Ovaj bonvivan, čovjek elastičnog karaktera i poput slavonskih cigana široke volje imao je u neposrednoj blizini Vatikana nekoliko javnih kuća, koje su mu na godinu rentirale do 20.000 dukata. Sa ovom rentom dalo se onda upravo raskošno živjeti, plaćati ubojice nepočudnih plemića, uzdržavati žene iz polusvijeta, davati lukulske večere i slično.

Najizrazitiji klerikalci su jezuiti: oni su pače dali klerikalizmu službeni karakter. Ova družba, koja megju svoje članova broji svaku vrst čeljadi, samo ne magaraca, ova, velju, družba počinila je zla i opačina više no drugi redovi skupa. Da budu u svom rastvornom djelovanju slobodniji, iz početka nisu htjeli da nose nikakovo samostansko ili svešt ničko odijelo. Tako su se u Indiji oblačili kao indijanski trgovci ili pak kao mandarin, samo da mogu bolje provagjati svoje ciljeve. Već u tom formalnom vanjskom zavaravanju leži početak nji-

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLA- NE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ. Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, an; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv- aj radi mnogih ajživahniji, naju- je, duguje svoj

risiti, ako mog i alno čuvstvo, naći alijani bili psiho- samo prema svom nego najvećma evo to je baza a.

na logično izviru, gi tijekovi unu- ke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko ustellini objeloda- lia“ nekoliko čla- rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ia, nije nikad za- itanja i probleme je razlika izmegju e bave ovim pro- cijonalista), samo ene stranke kon- života cilj samoj vjlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iine poticao je vige-

OBJAVA

Čast mi je staviti do znauja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj "Hotel Kika" premjestio na nje-

MARKO MARKOVINA

SPLIT
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda.

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škoton
Isnitani nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

hove dvoiličnosti s koje su inače postali tako glasoviti i u celom kulturnom svijetu omraženi. Sudbene kronike pune su dokaza jezuitske dvoiličnosti, koja je, možemo slobodno kazati, najmarkantnija karakteristika njihova reda. Iz te dvoiličnosti slijedile su na sudu redovito i obligantno krive zakletve, krivi naputci jezuitskih pisaca, krivo propovijedanje, krivo mišljenje i slično. Ova dvoiličnost ubija u svakom jezuiti istinitost, vjernost i vjeru, jer opet čitav uređaj ovog crnog reda bazira se na denunciranju, prostoj spijunaži, na strahu jednog člana reda od drugog, a sve to opet uvjetuje u sebi skrajnje nepovjerenje, ličnu mržnju, tajno osnivanje osvete. Dakle mnogo gore nego li u kakovom zverinjaku, jer u svemu tome nema ni trunka onoga, što mirisi po ljudstvu i kršćanstvu.

Lažnost je dio krvi i mesa svakog jezuita i kad on ne bi bio vješt u laži i dvoiličnosti, onda ne bi bio ni jezuita.

Lukavost pak jezuitska garnirana najpodlijim sofisterijama ne poznaje granica. Ta lukavost učinila je od njih čudnu družbu, ali istodobno na sramotu kršćanstva i crkve. Oni nisu nikad nešto tražili, ali su radili tako, kako bi se prije dočepali vlasti.

Oni, naime pojedinci, nisu nikad ništa smjeli posjedovati, ali zato njihov red mogao je sticati dobra. Oni su morali, dabome, polagati zavjet, čistoće, onamo su pak u svojim teološkim spisima nabacali se na ljubav i na brak najsmradnijim blatom. Oni su polagali zavjet pobožnosti a onamo radeći u isključivu korist papá, zaboravljali su na boga i što su više vojevali za gospodstvo rimskih sužanja, to su manje radili za crkvu. Svoj moral su uzdizali visoko, a onamo su sva čovječja djela, dakle i opake, raznim sofisterijama i jezuitskim trickovima ispričavali i time svaki moral učinili ništetnim i bezkorisnim. Ovaj red nakon svega toga i nakon svih poniženja vjere i crkve pao je tako duboko, da je vjerska poslanstva premetnuo u velika industrijalna poduzeća, a da ih za sve to ni sa koje strane nije stigao ukor ili još pravednija kazna. I ovim ljudima, koji su jasno naučali, da se kralja može ubiti, daje papa pravo oprastanje grijeha kao i to, da jezuiti ne spadaju pod nikakovu mjesnu oblast. Ova papina povlastica ili bolje rečeno zaštita u valike ih je ohrabrila i oni su nastavili svoj rastvoran rad izazivajući krvave pokolje, samoubijstva, bitke, zapletaje na dvorovima, gdje su služili kao "dvorska gospoda", a uvijek služeći se najordinarnijim lažima zlorabeći isповjednu tajnu. Ogovarajući svakoga onoga, koji nije htio da misli kao i oni i koji nisu htjeli da priznavaju suverenitet papin, kako su ga naučali ti Loylovi gojenci.

Mi ćemo se i u dojučem članku pozabaviti ovom crnom družbom, koja je pod plaštem lijepog imena Hristova počnila, a i danas počinja najrazvrsnije skandale i zločine, opravdavajući sve onom glasovitom svojom lozinkom, punom jezuitske dvoiličnosti: "Sve na veću slavu božju" L.

Rodoljubi u Omišu.

Pred koje vrijeme bili smo primili iz Omiša nekakvu litografisanu okružnicu, kojom se novinstvo upozoruje, da ne bismo neupućeni nasjeli kojekakvim rovateljima, nezadovoljnim sa upravom "Providnosti" iz sasama drugih razloga nego nesebičnih. Taj sam fakat, gdje se neko boji javne kritike, pobudio je u nama sumnju, e tu nema biti sve čisto ni u redu, te da su dotična gospoda u strahu, bi li se mogla proti javnim tužbama opravdati.

I, čini se, naša sumnja ne bi bez osnova. Ovih dana primismo letak upravljen na G. M. Marušića, upravitelja P. Štedionice i Providnosti i načelnika Omiša, a potpisan od Stjepana Vukušića i druž.

Kad smo ga pročitali, bilo nam je jasno, čemu je služio onaj cirkular, pošto letak iznosi nekih stvari, po kojima se vidi, da sa g. Marušićem nije čist posao.

Po tom letku se doznaje, da uprava "Pučke Štedionice" i "Providnosti" u Omišu dala sebi odobriti račune, poslovanja, bilance i predloge za razdiobu dobitka bez ispitivanja, bez izvješća i bez pretresivanja. Tu se članu društva ne da da pregleđa zapisnik skupštine, jer da sadržaje uređovne tajne, koje smiju znati samo članovi uprave. To je čudno! To se može dogagjati samo u Dalmaciji.

Letak još optužuje g. Marušića, da je činio broj članova uprave sniziti od 5 na 3, samo da ga zapanu veće tantienom.

Još imade u letku i drugih pikanterija, koje završuju time, da g. načelnik Marušić, kao neki nametnuti faktotum općine, "Pučke Štedionice" i "Providnosti" imade koristi od svoga položaja oko 20 hiljada kruna godišnje i još više, kako kaže letak.

E, pa kad je tako, onda razumijemo, zašto g. Marušić puca anticipano proti svojim protivnicima i hoće da sačuva sebi načelništvo i upraviteljstvo u "Štedionici", "Providnosti" i "Gospodarskoj Zadruzi".

Zao nam je samo, što g. Vukušić i družina ne kažu u svome letku, je li g. načelnik poglaviti Marušić štogod ma i daleko u rodu ovim našim ocima domovine ovdje. Tad bi bili na čist i mi i oni tamo.

Najljepše i najveselije je u tom svemu to, što predsjednik "Zadružnog Saveza" g. Ivo Antičić predlaže odobrenje svih ovih lijepih stvari. Ili je zar i on rogjak kome?

Centralne vlasti primiče sve ovo na znanje i biće mirne. Era je taka; a ta traži veleizdajnike, a ove druge poštenjake ne vidi.

Austriaca? ...

Dopisi.

Dubrovnik, 23. augusta 1912.

Primamo:

Poznato je, kako je u "R. Novom Listu" i u "Naprednjaku" u otvorenome pismu gosp. A. Kišić odgovorio i predbacio D. r. Smolčiću njegove nekorektnosti. No čudimo se, što se pomenuti doktor nije dosada nigdje javio, da se obrani, ali sumnjamo, da li će ikada, jer se nema čime obraniti. Međutim čekamo da vidimo. Njega ne prate dobri gla ovi iz Šibenika, te zato nije nam za čudo, što se ovamo tako neljudski ponaša prema ljudima. Želimo mu na tome putu dobar uspjeh, ali u nj jako dvojimo. Jako je nervozan, ali nek se liječi, a nek se ne iskaljuje na jadne i mirne ljude.

Jedan za sve.

Kistanje, 26. augusta.

Pitam e. k. pokrajinsko ravnateljstvo Financija u Zadru, da li nedjeljom smije biti sasvim zatvoren e. k. Porezni ured u Kistanju i da li oba činovnika mogu ići vani političkog kotara? Jučer smo imali baš taj slučaj (a nije prvi!). Da dvije stranke imagjahu neki omanji posao kod e. k. Poreznog ureda, ali je bio zatvoren, jer je jedan činovnik bio p šao u Knin, a drugi u Visovac. Uzalud su stranke čekale, jer se gospoda sa zabave tek u kasno doba noći povratise.

Hoće dobričina Vida!

X.

Bilješke.

Bacil starosti. Profesor Mečnikov u Pasterovu zavodu u Parizu ima već koja godina trudi se da dokaže, kako je starenje organizma i tjele-nog ustroja prouzrokovano sumo djelovanjem jedova, što ih ispuštaju iz sebe osobiti bacili u debelom crijevu. Da nije tih bacila, doseglo bi čovjek starost od 200 godina pri punoj snazi. Pred koje vrijeme pripočeo je prof. Mečnikov francuskoj Akademiji znanosti, da mu je pošlo za rukom odgojiti bacila, koji žive u debelom crijevu pasjem. Bacil taj, kog je on nazvao glycolakterom, ima — veli — svojstvo, da spomenute jedove, usljed kojih se stari, uništuje. Glykobakter se pomoću krum-pirove kaše uvede u crijeva i on učini, da hroničkog trovanja ljudskog organizma nestane.

Bude li kako prof. Mečnikov govori, lako da poživimo ko i Matuzaleom. Al ko će nas za boga tad moći hraniti!? Biće nas ko mravi.

Što se nas tiče, ne bismo nikako željeli, da se Glykobakter pomoću k umpirove kaše uvede u crijeva g. drž. o ljetnika. Još bi nam se to htjelo! Ta, pomahnitao bi Drinković, kad bi morao dvjestu godina pisati pisma ministrima u Beč.

Ne, ne! Aj ti moj Marko a po današnjem redu stvari.

Sloveni u Austriji. Prema posljednjem popisu od 31. decembra 1910. bilo je u Austriji 27,963,872 stanovnika. Od toga je bilo Slovena: Čeha 6,435,983, Poljaka 4,967,984, Rusina 3,518,854, Slovenaca 1,252,940, Srba i Hrvata 768,422. Svega ima dakle Slovena 16,944,183. Nijemaca ima 9,950,266. No ovdje se još mora uvažiti, da je na mnogim mjestima statistika pravljena na štetu Slovena.

Manifestacija u Pragu. U pretprošli ponedjeljak sastala se je u Pragu mnogobrojno posjećena skupština u narodno-socijalnom domu, koja je veličanstveno i jako dala izražaja svojim burnim osjećajima za patnje Hrvatske. Izredali su se razni govori. Gosp. Choc, poslanik na car. vijeću govori o ug.-hrv. nagodbi 1868., pa prikazuje glupi magjarski šovinizam sa svim kobnim posljedicama, dok je prof. Šak u generalnim crtama opisao razvoj slavenskih prilika na Balkanu. Dotakao se je napokon i Jukićevog procesa. Iz svih, još drugih govora, ječi jedna misao jednog srca, da se jednom nama dade ono pravo, koje nas ide... Braća Česi znadu eto na najvidniji način, da se za nas zauzmu, a kod nas u Dalmaciji pusti grobni muk — i staračka pasivnost!

O Jukiću. Sudbeni je dvor odbio molbe branitelja, da se optuženicima dozvoli, da izagju na slobodu, dok osuda ne stupi u krjepost. To je lako bilo i predviđati. A ko će kao Cuvaj!

Za Tursku, — da! A Za nas? ... Pod ovim je naslovom "Crvena Hrvatska" u uvodnome članku svog zadnjeg broja veoma lijepo i logički reflektirala na Berchtoldov predlog i na čudnu akciju Austrije. Vadimo iz tog članka ovo: "Eno nesretne Hrvatske! Bez ustava, bez sabora, bez svega. Tamo vlada ap olutizam, kruti apsolutizam. A Berchtold radi za autonomiju Arbanije, za uregjenje Turske! A za Hrvatsku? Eno Slovaka u Ugarskoj. Gnječeni i satrvjeni od magjarskog imperijalizma, a naš ministar radi za decentralizaciju u Turskoj. Arbanasima se traži autonomiju, a Srbima u Ugarskoj je ukinuše. U Bosni i Hercegovini ministar Bilinski je u sukobu i s narodom i saborom, hoće pošto po to i mimo sabora i preko njega. U Dalmaciji gone naše ljude sa svih većih mjesta i postavljaju Njemce. Slovenima se ne dava ni škola, već se germanizira; Rusinima se ne daje unijersa; i. t. d. i. t. d. — A ko bi sve nabrojio? — Za Tursku, — da! — A za nas? ..."

Miting na Cetinju. U prošli ponedjeljak na Preobraženju bio je miting graganstva povodom onog zvjerskog učina u beranskom okrugu. Narod je jako oduševljen i želi rat. Burne ovacije krvi i pokolju. Traže pobjedni stjeg, da opet krmi uspjeh našeg naroda nad svirepim azijatom. Značajne su ove riječi u rezoluciji, prihvaćenoj prigodom te narodne manifestacije: "... smatramo, da je kucnuo čas, kad treba da se svi založimo za obranu naše časti i imena naših nesretnih, su-narodnika u Turskoj, čime ćemo osvetiti zavjetnu misao Srbinovu i u zajednici sa ostalom braćom Srbima i Bugarima u djelo privesti naše pravo: "Balkan Balkanskim Narodima", što mkada ne ćemo postići, ako budem oslonili na "humanitarnu" Evropu, koja samo putem krvi i sile ostvaruje svoje ciljeve. ..."

Bugarska u akciji. Cijela se zemlja mobilizuje, te se prireguju svečani mitinzi kao prosvjed protiv turskog zuluma i narod traži rat s Turskom. Narod neočekivano oduševljen i spreman na sve žrtve. Tako isto i u Beogradu.

U Srbiji se je obdržavala narodna skupština, u kojoj je bilo zastupano 500 kulturnih, sokolskih, veteranskih i drugih društava iz svih krajeva zemlje po svojim delegatima.

Klerikalizam i pravaš. Časopis biskupa Mahnića "Hrv. Straža" neprestano zabada i prigovara što nema u Hrvatskoj čisto klerikalne stranke. Na ove je prigovore odgovorio župnik Dn. Cenkić u "Hrvatskoj" dugim člancima, koji je napokon ovako zanimivo svršio:

"Kako sada stvari stoje, katolici imadu najviše šansa, da putem stranke prava realizuju svoja načela. Sada su katolici u većim u stranci prava; stranka prava imade mnogo članova iz klera katoličkog; pače gotovo sav kuratni kler pristaje uz nju. Koje onda čudo, da će i rad stranke prava nositi na sebi izvazitiji katolički pravac.

VELIKA ZLATARIJA
GJURO PLANČIĆ
VIS STARIGRAD VELALUKA
BOGATO SNABDJEVENA PODRUŽNICA
36-52 - - ŠIBENIK. - - -

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku; za više puta

BROJ 2.

SE NE VRAĆAJU. — POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. — E RAČUNAJU 16 PARATI RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 PARATI PO RETKU. —

INAJSTIĆ.

Ilijadica i drugovi

Stisnimo za sada svoje redove; budimo mi katolici (klerikali!) u stranci prava sveta četa... Liberalnijim pravašima i „mlado-Hrvatima“ na znanje!

C. k. državnim odvjetnicima dalmatinskim izrazio je komesar Cuvaj — kako donose neke novine — osobitu hvalu radi njihovog držanja u cenzuriranju i plijenjenju novina, te da će se za njih u Beču zauzeti.

I mi s naše strane želimo našem drž. odvjetniku veliku medalju za zasluge — radi ono stotinjak zaplijenjenih nam članaka! Napred za — slobodu štampe!

Ferijalni tečajevi za nepismene.

Kako smo već cijenenim čitaocima u svoje vrijeme javili, požrtvovalna omladina pregnula je ovdje, da poučava nepismene, pa je u tu svrhu otvorila tri tečaja. U početku odaziv nije bio velik, ali, kako čujemo, sada dolazi sve veći broj analfabeta, te su prisiljeni ne primati ih više radi velika broja već prijavljenih. Za ove će kasnije otvoriti godišnje tečajeve. U „Srpskoj pravoslavnoj školi“ ne drži se poučavanje, jer je bilo sada nekih zapreka, koje su potpuno opravdane, a kasnije ne će ih biti. Megjutim ona dva druga tečaja predobro rade. Ne samo, što je zanimanje nepismenih veliko i marljivo osobita, nego i sami poučavaoči pokazuju vanrednu strpljivost i ljubav. Oba tečaja broje 80—90 analfabeta. Lijep broj, pa se radujemo našoj mladeži na do sada lijepom već stečenom napretku.

Kažu nam, da će taj svoj prosvjetni rad prenijeti i na drugo polje, pa u tom pravcu misle osnovati pučku knjižnicu, koja bi bila od zamašne koristi. Toplo preporučujemo cijelome građanstvu da svojoj zauzetnoj omladini bude i u tome što više na ruku, e da tako lakše ostvari tu svoju lijepu i plodonosnu nakanu. Ovo bi sve spadalo u djelokrug rada oko nepismenih, pa je knjižnica usko spojena sa tečajevima za nepismene. Uzalud bi sada naučili čitati i pisati, kad se poslije ne bi usavršavali, pa zaboravili sve. A opet ovakim se radom ide za tim, da se puk prosvjetli i oplemeni, te će tome najvećma doprinijeti lijepo, poučno i zabavno štivo. Veliku će ljubav prama našem narodu pokazati svaki onaj, koji u tome pomogne našu mladost. Zato nek svaki, koji posjeduje nepotrebnih i suvišnih knjiga, dade njima, s kojim će knjigama otvoriti knjižnicu. Uz vas taj rad slijedila bi i pučka predavanja, kako je bilo javljeno u proglasima, te pozivljemo građanstvo, da se svakako brojno odazove.

Ovaj pučko-prosvjetni rad od velikog je značenja i od velike koristi za duševno unapređenje inferiornih klasa. Duševni napredak svakog našeg čovjeka od jake je potrebe, ako hoćemo, da se naš narod emancipuje od prostote i mraka.

Zato moramo našoj omladini biti harni za ovaj njezin požrtvovni i rodoljubni rad. Ustraj, omladino, na započetoj stazi, te stranački obziri i zasukanosti nek te ne odaleče od ovog pravog i jedino plodnog djelovanja. Radi i u radu ne sustani — za tvoj potlačen i neuki narod!

Vijesti iz grada i okolice.

Napoleon u Moskvi... ili don Frane u Sibeniku, pardon, u Jadrtoven selu-malarije i župi čestitog debeljka don Marka, te no plovi na narodnjačkoj braceri, a „Knez“ joj u susret dolazi i nosi mu... don Franu. I opet vićemo: Napoleon u Moskvi, jer da i opet ovaj u Moskvu dogje manje bi „Hrv. Rieč“ od čuda zivala nego na dolazak Poljičana. Tu je bilo pripreme za doček, tu to, tu ovo, potegni, povuci, nategni, rastegni, a u čitavom gradu Sibeniku, gdje muških koliko i ženskih, a ženskih koliko i muških, pa nitko o tom „slavnom“ dolasku nije ni znao, a što je još gore ni vidio ih nije.

Ovgje se treba nakašljati, udariti po trbuhu pa se do sita ismijati. Ele, došli Poljičani da vide šibensko polje i u njemu obnovljene vinograde... sve zaslugom našeg Ante Dulibića. Polje se zeleni — viće Krstelj, sve zaslugom Ante Dulibića. Biće grozjga, zbori Tambača, sve zaslugom Ante Dulibića. I tako dalje i tako dalje — a sve zaslugom Ante — i tako dalje.

A kad je netko držao Poljičanima poučan govor, uštine nešto don Franu za jabuku, pa će

svojim Poljičanima: „Hude li ste sreće, vitezovi moji, što Gospod Bog nije tako udesio, da vidite omiljelog našeg Antu i tako dalje. I vi ćete umrijeti, ali oči vaše ne će vijjeti zaslužnog Antu i tako dalje. Ovgje grenu nešto u grlu don Frani i začutnu kao lisac.“

Dražesno, zar ne? Ali ovgje je htio don Frane da pokaže svojim sivim sokolima Dulibića zorno sa vinogadarsko-političkom stanovišta, jer u istinu Dulibić i tako dalje nije ništa drugo već pravaški panj sa furtimaškim navrtkom te dava austrijsko grozjga, što svršava u kranjske bačve, Tableaux.

Narodna tkiva u Dalmaciji. Gosp. G. Rismondo poslao nam je na ogled dvije serije dopisnica, na kojima veoma liepo u jasnim bojama nacrtani su po njemu krasni uzorci raznih rakana (čilima), kakova od Sibenika do Drniša i Knina i okolice prave naše seoske žene. Ova narodna rakana su naš specijalitet, te su zgodna za ured i najfinijih salona. Ko je najmanje cijenio ovu vrst narodne produkcije, bili smo mi sami, a ko im je digao cijenu u tugini i u našim očima, bili su stranci. Pa dakako!

Gosp. Rismondu pošlo je za rukom da u detaljima prikaže ljepotu tog nar. tkiva, pa je on time sa g. Bogićem, trgovcem, učinio nešto, što će toj narodnoj ragji podići ime u svijetu i svratiti pažnju na daleko i široko na nje te ovom narodnom obrtu dati veći impuls.

Čujemo pače, da se već kroz ovo malo dana strani svijet interesuje za ovo, te se preko raznih trgovačkih komora propitkuje za imena i adrese tkaljica, koje se tim bave.

Čestitamo g. Rismondu na ovoj sretnoj ideji, koja bi mogla lako da da veći mah u prodji svog lijepog produkta i učiniti od njega novo vrelo neznatne dobiće.

„Naprednjak“ u beršaljere. Naš je list donio u potvrdu, kako oni naši koritaški rodoljubi lažu i hine rodoljubni radikalizam i skorašnji slučaj, gdje su Drinković, Dulibić i Krstelj orili u prisuću nekih mladića brda i doline protiv Talijana i izleta njihova u Zadar.

Mi, koji znamo ove galijote i njihova sva galijotstva, osjećamo dužnost, da ih raskrinkamo, da im hrv. javnost ugleda galijotska lica.

Pamtimo, kako je prije koju godinu na odlasku zadarskih Hrvata iz Sibenika, D.r Krstelj na parobrodu Zadranima držao govor, i sigurno, rodoljubno nakresan, ispucao riječi: „Braćo zadrani, činite vi kao i mi u Sibeniku. Kuburu u ruku, pa na ulicu i pucaj, pa ćete vidjeti, Talijani će biti dobri. Ako Vam treba, javite se meni, eto me k vama...“

Ovako je pucao onda, ovako je prašio skoro zadranima, da će doći na obalu sa 200 svojih i Talijane...

Pa? šta je bilo? — Ništa, van to, da je D.ru P. na Sudu na pitanje, šta se sprema sutra proti izletu, — odgovorio: „Non la abbia paura, non sarà niente.“

I, kad se ovake galijote otkrije, onda se nas šalje u beršaljere i plaće nad zadranima. Ha, ha!

Nu, najljepše je u toj stvari to, da, kad im ovako otkrijemo poštena lica, onda ovi naši galijoti ne smiju da odgovaraju u „H. Rieči“, već istovarivaju to u „H. Kruni“.

A ona bluna, pa vjeruje i prima sve.

Užasni nered. Građanstvo Sibenika, osim toga što u ovoj mrtvoj sezoni nema nikakvih zabava, koncerata itd. ne može niti da se mirno šeta, radi sramotnog i bezobzirnog postupanja nekih gradskih vlasti. Tako u večer pred „Miramarom“ gdje je najživlja šetnja, pristane najednom parobrod, pun rogatog blaga, vrića, kašuna itd., te se sva ta roba uz silnu buku i orljavu vinča i sindžira, uz mukanje volova, uz grozne psovke fakina, iskrcava baš pod nosom sjedeće gospode, a medju šetajuće redove pade odozgora najednom vrića ili kašun, ili ploča te čitav prolaz ostane zagradjen. Ovo se doimlje grozno ne samo očiju i ušiju i nosova građana, nego je o'ito pogibeljno, jer svaki čas mogu oni teški tereti da razbiju kome glavu, slome nogu, ili zgnječe djecu, što se uvijek tuda promeću. Ova je sramota sinoć došla do kulminacije, te se je čitavo građanstvo pred kafanom zgrazalo i odlučilo prijaviti vlastima. Ne srdimo se na one volove i rogatu marvu, što je sinoć iz parobroda na nas u kavani buljila kao ni na one fakine, što su uz psovke i orljavu, bacali nam pod noge kašune, limene ploče, žice... nego se čudimo po-

morskoj vlasti i onima, koji se ovako i ovoliko brinu za mir i red u građanstvu.

Samo par riječi.

Mislili smo, da će naša iskrenost i naše došljedno i duševno postupanje imati više prijema. Prevarili smo se, jer je — na naše veliko čudo — nastala neka nostalgija mozga. Nijesmo nikada znali, da se iskrenost neiskrenošću izražaje.

Valjda ne misle gospoda omladinci (poznate dekadenske izjave), da samo dvanaestorica sačinjavaju šibensku omladinu.

U krvi i načelu napredna omladinca ne smije biti onako neomladinski, neljepo i neviteški ogragivati se i napadati.

Resignacijom odbijamo vas taj inscenisani postupak, a u svojoj savjesti nalazimo dovoljno zadovoljstva. Nijesmo omladinci fraza, izjava i vodenih riječi, već uradu, krvavom, iskrenom, ni za nagrade ni za hvale, vidimo odraz svojeg ja, svoje duše, i srestvo i cilj svojeg djelovanja. Što rekosmo i što radimo, sve je u najljepšoj namjeri i najboljoj volji. Omladina do ekstreme iskrena, uz nikoga i ničim nevezana, agilna, nepristrana i požrtvovalna, *uzdanica* je ovoga potlačenoga naroda. Samo takva.

U tu polažemo velike nade, da će ovaj naš kužni, regionalno zavisni, mrtvi i štrebersko odgojeni ambijenat raskužiti. Kritika rada, kritika volje i mozga — načelo je napredna omladinca, a ne formalnost, a ne frazerstvo. Ovim završujemo.

M. Bartulića, stud. juris.
u ime nekoliko neodvisnih omladinaca.

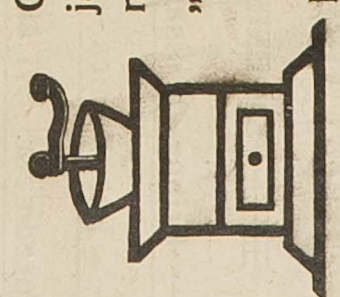
Primili smo izjavu nekih omladinica, koja je izašla u „Hrv. R.“, kao i protuizjavu drugih omladinaca sa potpisima. Ne uvrštavamo ni jednu, ni drugu, jer smatramo, da je u ovim časovima neljepo i štetno po opću stvar da se omladina nateže izjavama i protuizjavama. Dosta je!

Obavijesti Uredništva.

Željezničaru — Split. — Vaš dopis o neurednostima na želježu, upravi izdati ćemo do potrebe i u svoje vrijeme skupa sa ostalim sličnim dopisima, kojih nam je u zadnje doba mnoštvo stiglo. Kad vidimo što je na stvari, otvoriti ćemo svu vatru proti tim neurednostima i zapostavljanju naših ljudi, te roverenju na željež. upravi; jer nam je nemoguće vjerovati da naši *domaći sinovi*, rade proti našim ljudima, a na korist tuginaca kojih smo — mi u Sibeniku pogotovo — siti i presiti. Strpite se, da vidimo!

Oprezno odbijajte slične o-mote, koji nijesu „Pravi Franck“.

Proizvod najboljih domaćih sirovina.

Kod kupovanja „Pravog Francka“ izvolite paziti na ovaj tvornički znak.

Tvornica u Zagrebu.

im 121/2486

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s končau vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a stareu: žuljala je ar onda načini sljaku buvene; u toj prvj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, aine poticao je vije-

OBJAVA

Čast mi je staviti do znauja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na nje-

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda.

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon
Isnitani nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

OBJAVA

Čast mi je staviti do znauja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se je u zadnje vrijeme nalazio „Hotel Velebit“ koji sada prestaje.

Preporuča se naklonosti starih prijatelja i cienjenog občinstva, koji će u „Hotelu Krka“ naći sve najmodernije konforte.

Sa veleštovnjem
FRANE CRLJENKO

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda.

Eternita.

Cijevi, dimnjaka i pločica
keramike □

Stakala, prostih i ornamen-
talnih □

Papendeka tankog i debeloga
Zahoda porculane i t. d. 38

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon
Ispitani nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka (Sparherda) i peći za sobe.

Poduzimlje čvrste radnje u cement beton (Eisenbeton) bez potrebe željeznih greda, sa posebnom kancelarijom za nacрте i trebov-
nike u kući Pasini put Suda. 25

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.
2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTU KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIE-
BANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

PAPIRNICA

JURAJ GRIMANI

ŠIBENIK

Pribor za pisace strojeve svijuh sistema.

- - Razglednica i svih ostalih kancelarijskih predmeta. Svi školski risaci i pisaci predmeti.

Gritzner Šivaći Strojevi

Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.

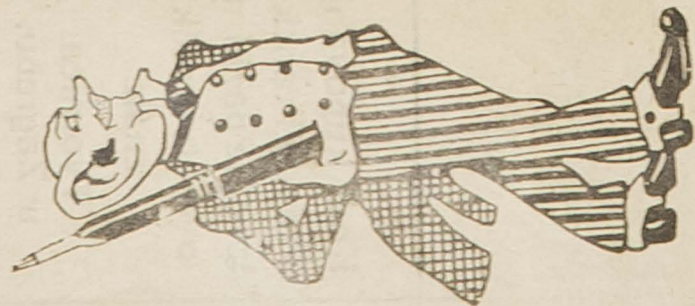
Gritzner Koturače

odlikujuće većod godinu čvrstoćom i kv-
litetom materijala.

Svakovrsne Igračke i
Bijouterije.

52-30

Automatična olovka i pera

Centralka

PIO TERZANOVIĆ

Šibenik

Velika zaliha za ljetnu sezonu

MUŠKIH ODIJELA

Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene

52-38

NE BOJI SE UTKMICE.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume
za urede. — Tvornica
email tabla i tablica.

Strojevi za numeri-
ranje, i t. d.

Glavno zastupstvo za
Dalmaciju: 32

Petrić Ljubomir - Split